

ผลกระทบจากการรวมศูนย์อำนาจของรัฐ ผ่านนโยบายการเรียนการสอน
แบบออนไลน์ของกระทรวงศึกษาธิการในช่วงการแพร่ระบาดของโควิด-19
กรณีศึกษาโรงเรียนขนาดเล็กตำบลหนึ่งในจังหวัดนครสวรรค์
Effects of the centralization through the online teaching
policy of the Ministry of Education during the Covid-19
epidemic: A case study of a small school in
one sub-district in Nakhon Sawan Province

รตา อนุตตรังกูร¹ และ นันทิยา สัตยวาที²

Rata Anuttarangoon and Nuntiya Sattayawatee

วันที่ส่งบทความ: ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๕, วันที่แก้ไขบทความ: ๑๑ สิงหาคม ๒๕๖๕,

วันที่ตอบรับบทความ: ๘ ธันวาคม ๒๕๖๕

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลกระทบจากการรวมศูนย์อำนาจของรัฐ ผ่านนโยบายการเรียนการสอนแบบออนไลน์ของกระทรวงศึกษาธิการในช่วงการแพร่ระบาดของโควิด-19 กรณีศึกษาโรงเรียนขนาดเล็กตำบลหนึ่งในจังหวัดนครสวรรค์ โดยมีวิธีการดำเนินวิจัย แบบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ตามรูปแบบการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ด้วยการใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบ เจาะลึกกับกลุ่มเป้าหมาย 3 กลุ่ม คือ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และกรรมการบริหารสถานศึกษา ของทั้ง 4 โรงเรียนขนาดเล็ก

ผลการวิจัย พบว่า การบริหารงานและการบังคับใช้อำนาจของรัฐแบบรวมศูนย์อำนาจ ที่สั่งการแบบบนลงล่าง ในช่วงการแพร่ระบาดของโควิด-19 มีทั้งเชิงบวกและเชิงลบ ต้องนำไปสู่การ ปรับใช้ในแต่ละโรงเรียน ผลกระทบเชิงบวก ช่วงสถานการณ์ฉุกเฉิน รัฐบาลกลางต้องใช้อำนาจ ตัดสินใจอย่างเบ็ดเสร็จและรวดเร็วให้เป็นมาตรฐานเดียวกันทั่วประเทศ โดยให้กระทรวงศึกษาธิการ

¹ อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐศาสตร์ หลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์. อีเมล Rata.a@nsru.ac.th

Lecturer in Political Science, Bachelor of Political Science Program, Faculty of Humanities and Social Sciences, Nakhon Sawan Rajabhat University. E-mail Rata.a@nsru.ac.th

² อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐศาสตร์ หลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ อีเมล Nuntiya.sa@nsru.ac.th

Lecturer in Political Science, Bachelor of Political Science Program, Faculty of Humanities and Social Sciences, Nakhon Sawan Rajabhat University. E-mail Nuntiya.sa@nsru.ac.th

กำหนดรูปแบบการเรียนการสอนเป็นเกณฑ์ แสดงให้เห็นถึงความยืดหยุ่นในการเลือกปฏิบัติให้เหมาะสมกับบริบทเชิงพื้นที่ ผลกระทบเชิงลบ เนื่องจากเป็นระบบสั่งการแบบบนลงล่าง ทำให้เกิดการออกคำสั่งที่ซ้ำซ้อนกัน ลำช้า และต้องจัดทำรายงานเชิงเอกสารมากเกินไป ถือว่าเป็นภาระของผู้ปฏิบัติงานทุกระดับชั้น และมีคำสั่งของกระทรวงศึกษาธิการบางฉบับที่มีเนื้อหากำกวม ยุ่งยากต่อการตีความ ทั้งนี้ กระทรวงศึกษาธิการยังคงอยู่ภายใต้การกำกับดูแลอย่างเคร่งครัดโดยศูนย์บริหารสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ไร้อิสระในการบริหารจัดการการศึกษา

คำสำคัญ : การรวมศูนย์อำนาจรัฐ กระทรวงศึกษาธิการ โควิด 19 โรงเรียนขนาดเล็ก

ABSTRACT

This article aims to study the effects of the centralization through the online teaching policy of the Ministry of Education during the Covid-19 epidemic: A case study of a small school in one sub-district in Nakhon Sawan Province. The method of conducting research is a qualitative research method according to the social science research model by using in-depth interviews with 3 target groups; educational institute administrators, teachers, and board administrators of the four small schools.

The results of the research revealed that the centralized administration and enforcement of the state's powers that commanded the top-down during the Covid-19 epidemic are both positives and negatives, which must lead to adaptation in each school.

Positive Impact - During Emergencies, the central government must use its decision-making powers to achieve the same standards across the country by allowing the Ministry of Education to determine the teaching style as a criterion. Demonstrates flexibility in discriminating against spatial contexts.

Negative effect – Because it is a top-down command system, this leads to redundant, delayed, and over-documented reporting. It is considered a burden for workers at all levels. And there are some orders from the Ministry of Education that are ambiguous. The Ministry of Education is still under strict supervision by the Coronavirus Disease 2019 Epidemic Situation Administration Center, which has no freedom to manage education.

KEYWORDS: the centralization, Ministry of Education, Covid 19, A small school

บทนำ

การระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ได้เริ่มต้นขึ้นในเดือนธันวาคม พ.ศ.2562 โดยพบครั้งแรกในนครอู่ฮั่น เมืองหลวงของมณฑลหูเป่ย์ สาธารณรัฐประชาชนจีน และพบการแพร่เชื้อจากคนสู่คน ผ่านละอองฝอยขนาดเล็ก ทำให้วันที่ 30 มกราคม พ.ศ. 2563 ทางองค์การอนามัยโลก (WHO) จึงได้ประกาศให้การระบาดนี้เป็นภาวะฉุกเฉินทางสาธารณสุขระหว่างประเทศ (Public Health Emergency of International Concern – PHEIC) พบผู้ป่วยยืนยันทั่วโลก ซึ่งมี “ประเทศไทย” รวมอยู่ด้วย รัฐบาลไทยได้ตื่นตัวต่อสถานการณ์ดังกล่าวและได้มีคำสั่งให้กรมควบคุมโรคเปิดศูนย์ปฏิบัติการภาวะฉุกเฉิน (Emergency Operation Center: EOC) ตั้งแต่ 4 มกราคม พ.ศ.2563 เพื่อหาแนวทางการป้องกันการแพร่ระบาดของโควิด-19 และเริ่มคัดกรองหาผู้ติดเชื้อที่ช่องทางเข้าออกประเทศ แต่ก็ไม่สามารถสกัดกั้นการแพร่ระบาดของโควิด-19 ได้ จึงพบผู้ป่วยจำนวนมากทั่วประเทศไทย กระทรวงสาธารณสุขจึงได้ออกประกาศในราชกิจจานุเบกษา โดยมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 มีนาคม พ.ศ. 2563 และกำหนดให้โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 เป็นโรคติดต่ออันตราย ลำดับที่ 14 ตามพระราชบัญญัติโรคติดต่อ พ.ศ. 2558 (กลุ่มพัฒนาวิชาการโรคติดต่อ, 2564) ซึ่งในเวลาต่อมาเกิดการติดเชื้อเป็นกลุ่มก้อน (Cluster) กระจายตัวออกจากกรุงเทพมหานครไปสู่จังหวัดต่าง ๆ จำนวนมาก ยอดผู้ติดเชื้อเพิ่มสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ตั้งแต่กลางเดือนมีนาคม พ.ศ. 2563 ทำให้รัฐบาลต้องยกระดับการบริการจัดการสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 ให้อยู่ในวงจำกัด จึงได้สั่งการให้ส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ และหน่วยงานของรัฐปฏิบัติหน้าที่ร่วมกัน ภายในขอบเขตอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย และจัดตั้งศูนย์บริหารสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ขึ้นเมื่อวันที่ 12 มีนาคม พ.ศ. 2563 (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 137 ตอนพิเศษ 69 ง.) โดยผ่านความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรี และขอให้ส่วนราชการหน่วยงานของรัฐและเอกชนทุกแห่งดำเนินการตามมาตรการดังกล่าวให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม

ทั้งนี้ศูนย์บริหารสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 จึงมีอำนาจและหน้าที่ตามความในพระราชกำหนดฉุกเฉิน มาตรา 7 วรรค 3 ที่ว่า “ให้นายกรัฐมนตรีมีอำนาจแต่งตั้งบุคคลเป็นพนักงานเจ้าหน้าที่เพื่อปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชกำหนดนี้” และวรรค 5 ซึ่งระบุว่า “ในกรณีที่มีความจำเป็น คณะรัฐมนตรีอาจให้มีการจัดตั้งหน่วยงานพิเศษเป็นการเฉพาะเพื่อปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชกำหนดนี้เป็นการชั่วคราวได้จนกว่าจะยกเลิกประกาศสถานการณ์ฉุกเฉิน” (iLaw, 2564) ซึ่งประกอบไปด้วย “ข้าราชการประจำและข้าราชการทางการเมือง” เพื่อทำงานร่วมกันภายใต้การบริหารจัดการสถานการณ์ดังกล่าว

ซึ่งจากมาตรการของศูนย์บริหารสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในการบริหารจัดการการแพร่ระบาดของโควิด-19 ในระลอกที่ 1 ทำให้ในวันที่ 3 เมษายน พ.ศ.2563 พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรีในฐานะหัวหน้ารัฐบาลและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 9 แห่งพระราชกำหนดสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 และมาตรา 11 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 ได้ออกข้อกำหนดและข้อปฏิบัติแก่ส่วนราชการดำเนินการ ล็อกดาวน์ทั่วประเทศ เช่น งดการเดินทางข้ามจังหวัด การเดินทางระหว่างประเทศ การห้ามนอกเคหสถานตั้งแต่เวลา 22.00-04.00 น.

ปิดสถานที่เสี่ยงต่อการติดต่อโรค และมาตรการจัดเตรียมสถานที่ไว้เป็นโรงพยาบาลสนาม (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 137 ตอนพิเศษ 76 ง.) เป็นต้น ซึ่งประชาชนไทยให้ความร่วมมือกับมาตรการของ ศบค. เป็นอย่างดี จนทำให้ผู้ติดเชื้อลดลงอย่างเห็นได้ชัดในช่วงการระบาดของโควิด-19 ในระลอกที่ 1 มาตรการล็อกดาวน์ดังกล่าวบังคับใช้อย่างต่อเนื่องตลอดปี พ.ศ. 2563 ส่งผลกระทบหลายประการ เช่น เกิดปัญหาการว่างงานจำนวนมาก นักเรียนและนักศึกษาไม่สามารถไปนั่งเรียนแบบ On-Site ในสถานศึกษาได้ เป็นต้น แต่ละกระทรวงจึงต้องออกมาตราการรับมือให้เหมาะสมกับบริบทภายในกระทรวงที่ต้องสอดคล้องกับแนวทางการของศูนย์บริหารสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 อย่างเคร่งครัด

จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 ทำให้คณะผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาประเด็นทางด้านการบริหารงานของภาครัฐ ผ่านนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ ที่เป็นการบริหารงานและการบังคับใช้อำนาจของรัฐแบบรวมศูนย์อำนาจที่สั่งการแบบบนลงล่าง จากกรณีการเรียนการสอนรูปแบบออนไลน์ในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 ที่อาจไม่คำนึงถึงบริบทที่แตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่ ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำด้านงบประมาณและทรัพยากรต่าง ๆ ที่ใช้สำหรับการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ ซึ่งนโยบายดังกล่าวเป็นนโยบายที่ประชาชนไม่สามารถมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ตนเองต้องการได้ และยังถือว่าเป็นการตัดหรือลดสิทธิและโอกาสของประชาชนในการเข้าถึงทรัพยากรขั้นพื้นฐานที่รัฐต้องจัดให้ตามที่กฎหมายกำหนดไว้และไม่สอดคล้องกับการศึกษาสำหรับศตวรรษที่ 21 ที่ต้องมุ่งเน้นการเตรียมความพร้อมให้แก่ผู้เรียนให้มีทักษะที่จำเป็นต่อการใช้ชีวิตและสอดคล้องกับสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ระบบการศึกษาจึงต้องปรับตัวอย่างต่อเนื่อง เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียน สังคม และตลาดแรงงาน ซึ่งเป็นปัญหาที่ท้าทายของกระทรวงศึกษาธิการในการจัดสรรงบประมาณและทรัพยากรต่าง ๆ ในการใช้สำหรับการจัดการเรียนการสอนที่แตกต่างกัน ทั้งด้านขนาดของโรงเรียน (เล็ก กลาง ใหญ่ และใหญ่พิเศษ) รวมไปถึงบริบทพื้นที่ (กลุ่มเด็กชายขอบ ถิ่นทุรกันดาร ชนบท เมือง) ที่แตกต่างกันไปนั้น ย่อมส่งผลสะท้อนถึงช่วงการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบออนไลน์ของแต่ละโรงเรียนอย่างแน่นอน โดยเฉพาะโรงเรียนขนาดเล็กในพื้นที่ชนบท

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ได้กล่าวไว้ว่า “การเรียนรู้ นำการศึกษา โรงเรียน อาจหยุดได้ แต่การเรียนรู้หยุดไม่ได้” จึงมีมาตรการในการจัดการเรียนการสอน 2 มาตรการ ซึ่งเป็นผลพวงมาจากมติที่ประชุมคณะรัฐมนตรี เมื่อวันอังคารที่ 7 เมษายน พ.ศ. 2563 คือ (1) มีคำสั่งให้เปิดการเรียนการสอนที่โรงเรียน (On-Site) ในวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2563 และ (2) หากไวรัสโควิด-19 ยังแพร่ระบาด ให้เรียนที่บ้าน โดยใช้สื่อโทรทัศน์ดาวเทียม-ดิจิทัล สถานศึกษาจึงได้มีแนวทางการเตรียมความพร้อมให้ผู้ปกครอง ผู้เรียน และบุคลากรทางการศึกษาทุกระดับชั้นและทุกประเภท ทั้งการศึกษาขั้นพื้นฐาน อาชีวศึกษา การศึกษาเอกชน การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย การศึกษาสำหรับผู้พิการและผู้ด้อยโอกาส ในการเข้าถึงสื่อการเรียนการสอนผ่านโทรทัศน์ DLTV ในช่วงวันที่ 18 พฤษภาคม – 30 มิถุนายน พ.ศ. 2563 ซึ่งมีคำสั่งให้แต่ละโรงเรียนนำแนวทางนี้ไปปฏิบัติและเพิ่มเติมได้ขึ้นอยู่กับศักยภาพของแต่ละโรงเรียน จากกลไกแบบรัฐรวมศูนย์อำนาจที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนแบบออนไลน์ภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 ที่สำคัญ เช่น หน้าที่ของรัฐในการจัดการศึกษาในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

พุทธศักราช 2560 หมวด 4 ว่าด้วยหน้าที่ของปวงชนชาวไทย ในมาตรา 50 กำหนดให้บุคคลมีหน้าที่จะต้องเข้ารับการศึกษาอบรมในการศึกษาภาคบังคับ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ในหมวดที่ 9 ว่าด้วยเรื่องที่รัฐต้องดำเนินการ จัดสรรคลื่นความถี่และโครงสร้างพื้นฐานเพื่อใช้ประโยชน์สำหรับการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ การศึกษาตามอัธยาศัย รวมถึงพัฒนาแบบเรียน ตำรา หนังสือทางวิชาการ สื่อสิ่งพิมพ์อื่น วัสดุอุปกรณ์และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาอื่น (เป็นบุญญา ล้ามะนา, 2563) เป็นต้น

โครงสร้างรัฐรวมศูนย์สะท้อนให้เห็นถึงนโยบายเรื่องการศึกษาได้ถูกคลี่ให้เห็นถึงปัญหาที่เกิดขึ้นภายหลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 ที่เริ่มขึ้นในไทยตั้งแต่ปี 2563 เป็นต้นมา ประเด็นที่เกิดขึ้นจากสถานการณ์ด้านสุขภาพได้ขยายวงกว้างไปจนถึงประเด็นปัญหาโครงสร้างของสังคมไทยที่ประกอบไปด้วยความเหลื่อมล้ำ ชนชั้น ความอภิสหิทธิ ความจน ความเดือดร้อน การทุจริตและการเอารัดเอาเปรียบ ทั้งนี้ยังไม่นับรวมผลพวงของการบริหารประเทศของรัฐบาล พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ที่เกิดการวิพากษ์วิจารณ์ในการจัดการกับปัญหาโรคระบาด เศรษฐกิจ และสังคม และปัญหาอื่น ๆ อีกมากมายบนฐานคิดการเป็นปฏิปักษ์กับการปกครองที่เป็นระบอบประชาธิปไตย จากนโยบายการเรียนการสอนในรูปแบบออนไลน์ของกระทรวงศึกษาธิการ แสดงให้เห็นถึงข้อจำกัดการเข้าถึงเทคโนโลยี การเข้าถึงสัญญาณอินเทอร์เน็ต อุปกรณ์เครื่องมือสื่อสาร อุปกรณ์การเรียน และองค์ความรู้เรื่องเทคโนโลยี รวมไปถึงสะท้อนให้เห็นถึงสภาพที่อยู่อาศัยที่ไม่สอดคล้องต่อสภาพการเรียน นอกจากนี้ยังสะท้อนความไม่พร้อมของผู้ปกครองในด้านค่าใช้จ่าย และองค์ความรู้ในการกำกับดูแลผู้เรียน (กรุงเทพมหานคร, ม.ป.ป.) หากกล่าวอย่างตรงไปตรงมาก็คือการเรียนการสอนในรูปแบบออนไลน์ในช่วงสถานการณ์การระบาดของโควิด-19 สะท้อนให้เห็นความล้มเหลวของรัฐในการจัดการเรียนการสอน โดยผู้ออกคำสั่งยังขาดการเข้าถึงองค์ความรู้และบริการการศึกษาของรัฐไว้ที่พื้นที่ที่เป็นโรงเรียนเท่านั้น โดยไม่สามารถปฏิบัติได้จริงตามสิ่งที่ระบุไว้ในข้อกฎหมายและนโยบายที่ผู้เขียนได้กล่าวมาข้างต้น

จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 การเรียนการสอนในรูปแบบออนไลน์ภายใต้ นโยบายของรัฐนั้น จึงประสบปัญหามานานัปการและส่งผลต่อการลดลงของประสิทธิภาพในการเรียนการสอนของทั้งผู้สอนและผู้เรียนไม่มากก็น้อย ดังนั้น กระทรวงศึกษาธิการในนามหน่วยงานที่รับผิดชอบด้านนี้โดยเฉพาะ จึงควรมีความรอบคอบในการทำนโยบาย ต้องทำให้ผู้เรียนเข้าถึงการศึกษาและการกระจายโอกาสทางด้านศึกษาอย่างเท่าเทียมกันในทุกพื้นที่ทุกระดับชั้น โดยให้มีการเตรียมความพร้อมในทุกด้านให้แก่บุคลากรทางการศึกษา ผู้ปกครอง และผู้เรียน เป็นสำคัญ

ถึงแม้ว่าจากการแพร่ระบาดของโควิด-19 ระลอกที่ 3 ตรีนุช เทียนทอง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการได้ทำการทบทวนถึงปัญหาความเหลื่อมล้ำจากการเรียนการสอนในรูปแบบออนไลน์ตั้งแต่การแพร่ระบาดระลอกที่ 1 มา ทางกระทรวงศึกษาธิการจึงได้ออกมาตรการในการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับแต่ละสถานศึกษาได้เลือกใช้ 6 รูปแบบ (On-site, On-air, On-hand, On-demand, Online และ Blended) (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 1, 2564) เนื่องจากทางศูนย์บริหารสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัส โควิด-19 มีการประกาศใช้สีในการแบ่งแยกพื้นที่ในแต่ละจังหวัดที่มีการแพร่ระบาด

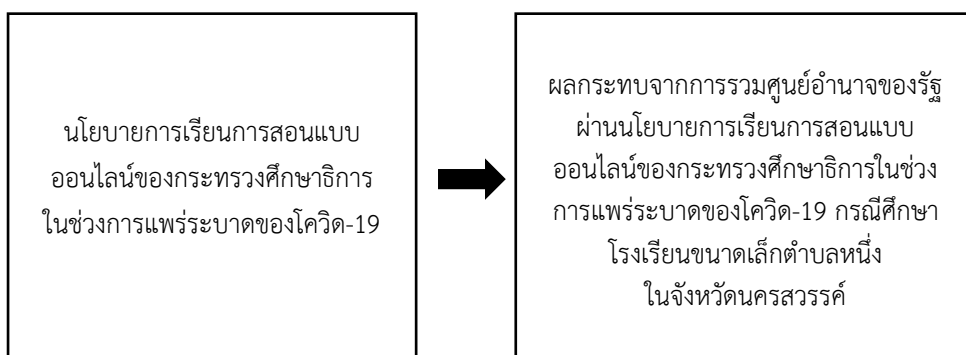
ของโควิด-19 (สีแดงเข้ม: พื้นที่ควบคุมสูงสุดและเข้มงวด สีแดง: พื้นที่ควบคุมสูงสุด สีส้ม: พื้นที่ควบคุม, สีเหลือง: พื้นที่เฝ้าระวังสูง, สีเขียว: พื้นที่เฝ้าระวัง และสีฟ้า: พื้นที่เฝ้าระวังสูง พื้นที่นำร่องท่องเที่ยว) (ฐานเศรษฐกิจดิจิทัล, 2564) ดังนั้นกระทรวงศึกษาธิการจึงเปิดโอกาสให้สถานศึกษาร่วมกับคณะกรรมการบริหารสถานศึกษาได้เลือกรูปแบบการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับพื้นที่ของตนเอง แต่ต้องเป็นแนวทางที่สอดคล้องกับมาตรการของหน่วยงานหลักในพื้นที่ คือ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานและประกาศและคำสั่งจังหวัด เป็นสำคัญ

ซึ่งพื้นที่ของจังหวัดนครสวรรค์เป็นพื้นที่สีแดงที่ต้องควบคุมสูงสุดและเกิดการย้ายถิ่นของแรงงานจำนวนมากในการกลับภูมิลำเนาในช่วงการแพร่ระบาดของโควิด-19 ทำให้โรงเรียนขนาดเล็กตามพื้นที่ชนบทได้รับผลกระทบอย่างหนัก เนื่องจากผู้ปกครองนำเชื้อมาสู่บุตรหลานและบางครอบครัวก็มีความกังวลในการส่งบุตรหลานไปยังสถานศึกษา แต่ด้วยข้อจำกัดหลายประการ เช่น ศักยภาพของสถานศึกษา งบประมาณในการบริหารจัดการปัญหาของสถานศึกษา ความสามารถในการดูแลบุตรหลานของผู้ปกครอง รายได้ที่ขาดหายไปของผู้ปกครองจากสภาวะการตกงานแบบฉับพลัน เป็นต้น ทำให้คณะผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาผลกระทบจากการรวมศูนย์อำนาจของรัฐผ่านนโยบายการเรียนการสอนแบบออนไลน์ของกระทรวงศึกษาธิการในช่วงการแพร่ระบาดของโควิด-19 กรณีศึกษาโรงเรียนขนาดเล็กตำบลหนึ่งในจังหวัดนครสวรรค์

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาผลกระทบจากการรวมศูนย์อำนาจของรัฐ ผ่านนโยบายการเรียนการสอนแบบออนไลน์ของกระทรวงศึกษาธิการในช่วงการแพร่ระบาดของโควิด-19 กรณีศึกษาโรงเรียนขนาดเล็กตำบลหนึ่งในจังหวัดนครสวรรค์

กรอบแนวคิด

วิธีดำเนินการวิจัย

ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ตามรูปแบบการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ด้วยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) กับกลุ่มเป้าหมาย 3 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 ผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก จำนวน 4 คน กลุ่มที่ 2 ครูผู้สอนของโรงเรียนขนาดเล็ก จำนวน 12 คน และกลุ่มที่ 3 กรรมการบริหารสถานศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก จำนวน 4 คน นอกจากนี้คณะผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากเอกสารงานและวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการเก็บข้อมูลภาคสนาม ซึ่งพื้นที่ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้มีโรงเรียนขนาดเล็กจำนวน 4 โรงเรียน โดยใช้หลักเกณฑ์ของสำนักงานเขตพื้นที่การประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 1 เป็นเกณฑ์ กำหนดให้โรงเรียนขนาดเล็กมีนักเรียนจำนวนไม่เกิน 120 คน เป็นสำคัญ

ผลการวิจัย

จากการรวบรวมหนังสือราชการที่เกี่ยวข้องกับมาตรการในการจัดการเรียนการสอนในช่วงการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 แสดงให้เห็นว่า ในช่วงการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ถือว่าเป็นสถานการณ์ฉุกเฉินทางด้านสุขภาพทั่วโลก ซึ่งช่วงต้นของการระบาดยังไม่สามารถหาวิธีการป้องกันและรักษาโรคได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงทำให้รัฐบาลส่วนกลางต้องตัดสินใจใช้อำนาจแบบรัฐรวมศูนย์อำนาจในการจัดการและควบคุมการแพร่ระบาดด้วยวิธีการเด็ดขาดและครอบคลุมทั่วทั้งประเทศ มีสายการบังคับบัญชา (Hierarchy) แบบบนลงล่าง เน้นการรวมกำลังทางด้านค้ำกัน และรักษาความสงบทั้งภายในและภายนอกประเทศเอาไว้ที่ส่วนกลาง มอบอำนาจการตัดสินใจแบบเบ็ดเสร็จเด็ดขาดให้แก่ “นายกรัฐมนตรี” เป็นสำคัญ โดยทำงานร่วมกับผู้เชี่ยวชาญหลายด้าน เช่น ปลัดกระทรวงสาธารณสุข ปลัดกระทรวงการคลัง ทิมนุเคราะห์ทางการแพทย์ เป็นต้น

โดยการรวมศูนย์อำนาจไว้ที่ศูนย์บริหารสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 นั้น ต้องอาศัยความรู้ความสามารถจากผู้เชี่ยวชาญไม่จำเพาะแค่ด้านการสาธารณสุข เนื่องจากการระบาดของโควิด 19 ส่งผลกระทบในทุกมิติ ซึ่งผู้วิจัยได้เล็งเห็นถึงผลกระทบ จากการรวมศูนย์อำนาจของรัฐ ผ่านนโยบายการเรียนการสอนแบบออนไลน์ของกระทรวงศึกษาธิการในช่วงการแพร่ระบาดของโควิด-19 เป็นสำคัญ ซึ่งศาสตราจารย์นายแพทย์ยง ภู่วรวรรณ หัวหน้าศูนย์เชี่ยวชาญเฉพาะด้านไวรัสวิทยา คลินิกภาควิชากุมารเวชศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้แบ่งระลอกการระบาดของโควิด-19 ไว้อยู่ 6 ระลอก ดังนี้

ระลอกที่ 1 เกิดขึ้นในเดือนธันวาคม 2562 ถึง เดือนพฤศจิกายน 2563 (ประมาณ 11 เดือน) เกิดการแพร่ระบาดของโควิด-19 สายพันธุ์ S หรือ สายพันธุ์ดั้งเดิม

ระลอกที่ 2 เกิดขึ้นในเดือนธันวาคม 2563 ถึงเดือนมีนาคม 2564 (ประมาณ 4 เดือน) เกิดการแพร่ระบาดของโควิด-19 สายพันธุ์ G หรือ GH ในตลาดกลางกุ้ง จังหวัดสมุทรสาคร พบมากในแรงงานต่างด้าว

ระลอกที่ 3 เกิดขึ้นในเดือนเมษายน 2564 ถึง เดือนสิงหาคม 2564 (ประมาณ 5 เดือน) เกิดการแพร่ระบาดของโควิด-19 สายพันธุ์แอลฟา (สายพันธุ์อังกฤษ) พบที่คัสเตอร์สถานบันเทิง ทองหล่อ และสายพันธุ์เดลต้า (สายพันธุ์อินเดีย) พบที่คัสเตอร์แคมป์คนงานก่อสร้าง

ระลอกที่ 4 เกิดการระบาดของโควิด-19 อย่างต่อเนื่องมาจากระลอกที่ 3 โดยสายพันธุ์เดลตาที่พบในหมู่คนงานก่อสร้าง การระบาดครั้งนี้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในเดือนกรกฎาคมและสิงหาคม 2564 แล้วจึงค่อย ๆ ลดจำนวนลงอย่างช้า ๆ ขณะที่จำนวนผู้ติดเชื้ออ้อยอยู่ที่หลักประมาณ 3,000 คน ต่อวัน

ระลอกที่ 5 เกิดขึ้นในเดือนมกราคม 2565 และในการระบาดครั้งนี้ เพิ่มจำนวนอย่างรวดเร็ว ซึ่งมีผู้ติดเชื้อมากกว่าสายพันธุ์เดลตา เพราะติดง่ายกว่า อัตราการเพิ่มขึ้นจะเป็นหลักหมื่นต่อวันอีกครั้งหนึ่ง (เนชั่นกรุป, 2565)

ระลอกที่ 6 เป็นการระบาดด้วยสายพันธุ์โอมิครอน BA.5 ซึ่งมีการคาดเดาไว้ว่า “จะมีจุดสูงสุดปลายเดือนสิงหาคม 2565” เพราะสถานศึกษาทุกระดับเปิดการเรียนการสอนแบบ On-Site ทั้งหมด และคาดว่าจะเริ่มลดลงในช่วงที่นักเรียน/นักศึกษาสอบปลายภาคและปิดภาคเรียนที่ 1/2565 (กรุงเทพธุรกิจ, 2565)

ซึ่งการแพร่ระบาดของโควิด-19 ทั้ง 6 ระลอกนี้ ย่อมส่งผลต่อการปฏิบัติงานของบุคลากรทางการศึกษาทุกระดับขั้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ถึงแม้ว่าจะมีมาตรการบังคับให้สถานศึกษาทุกแห่งต้องทำการประเมินตนเองผ่านระบบ TSC+ มาตลอดทุกภาคการศึกษา โดยเฉพาะภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2564 ที่ต้องจัดการเรียนการสอนในรูปแบบ On-Site ทั่วประเทศ เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลส่วนกลางที่จะเปิดประเทศในวันที่ 1 พฤศจิกายน 2564 ก็ยังพบว่า “มีสถานศึกษาหลายแห่งยังไม่สามารถเปิดเรียนแบบ On-Site ได้” เนื่องจากการแพร่ระบาดของโควิด-19 ในแต่ละพื้นที่แตกต่างกัน รวมไปถึงงบประมาณในการจัดเตรียมวัสดุ อุปกรณ์ และความพร้อมของบุคลากรทางการศึกษา ต้องปฏิบัติตามมีหลายปัจจัยที่ทำให้ไม่สามารถปฏิบัติตามมาตรการบางครั้งได้ (ครูผู้สอน คนที่ 11, สัมภาษณ์)

เมื่อทำการวิเคราะห์ถึงผลกระทบจากการรวมศูนย์อำนาจของรัฐ ผ่านนโยบายการเรียนการสอนแบบออนไลน์ของกระทรวงศึกษาธิการในช่วงการแพร่ระบาดของโควิด-19 โดยแยกตามภาคการศึกษา ได้ดังนี้

ช่วงการเตรียมความพร้อมก่อนเปิดภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2563 กระทรวงศึกษาธิการมีคำสั่งมายังโรงเรียนต่าง ๆ ให้งดใช้สถานศึกษาในการจัดการเรียนการสอน โดยมีนโยบายว่า “โรงเรียนหยุดแต่นักเรียนจะไม่หยุดการเรียนรู้” กำหนดแนวทางการจัดการเรียนการสอนทางไกล ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVI-19) ให้แก่นักเรียนทุกระดับชั้น ผ่านช่องทางต่าง ๆ ด้วยเหตุนี้ ทางสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 1 จึงมอบหมายให้ทางโรงเรียนสำรวจความพร้อมของนักเรียนในการเรียนรู้ผ่านช่องทางต่าง ๆ สำรวจความพร้อมของอุปกรณ์รับสัญญาณ และให้โรงเรียนศึกษาคู่มือแนวทางดังกล่าว เพื่อเตรียมจัดทำใบงานให้กับนักเรียนได้เรียนรู้ระหว่างปิดภาคเรียน (ผู้บริหารสถานศึกษา คนที่ 1, สัมภาษณ์) ซึ่งเลื่อนเปิดเทอมจากวันที่ 16 พฤษภาคม เป็นวันที่ 1 กรกฎาคม 2564

ช่วงการเปิดภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2563 (1 กรกฎาคม 2563 ถึง 14 พฤศจิกายน 2563) นั้นอยู่ในช่วงการแพร่ระบาดของโควิด 19 ระลอกที่ 1 ที่รัฐบาลไทยใช้การสั่งการแบบรวมศูนย์อำนาจแบบเบ็ดเสร็จเด็ดขาดลือคดวุ่นประเทศ ตั้งแต่ 26 มีนาคม 2563 เป็นต้นไป ทำการเรียนการสอนดำเนินไปอย่างปกติ แต่ก็ต้องมีมาตรการบังคับทางสาธารณสุขในการเฝ้าระวังการแพร่เชื้อโควิด-19 อย่างใกล้ชิด ภายใต้การบริหารสถานการณ์ฉุกเฉินของศูนย์บริหารสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 จึงมีคำสั่งผ่านกระทรวงศึกษาธิการให้สถานศึกษาในสังกัดและกำกับ ทั้งภาครัฐและเอกชน ให้เลื่อนเปิดภาคเรียนเป็นวันที่ 1 กรกฎาคม 2563 (ซึ่งเป็นการปิดภาคเรียนนานกว่าทุกปี) และมีแนวทางให้สถานศึกษาดำเนินการประเมินตนเอง ตามแบบประเมินออนไลน์ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้เป็นไปตามเกณฑ์การประเมินของกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข อย่างเคร่งครัด (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 1, 2563) ซึ่งในช่วงนี้ทางกระทรวงศึกษาธิการยังไม่ได้มีมาตรการเยียวยาใด ๆ ให้แก่สถานศึกษา ผู้ปกครอง และนักเรียน มีเพียงคำสั่งให้สำรวจความพร้อม ความต้องการ และรายงานสถานการณ์ไปยังหน่วยงานต้นสังกัดเท่านั้น (ผู้บริหารสถานศึกษา คนที่ 4, สัมภาษณ์)

จากมาตรการคำสั่งต่าง ๆ ที่คณะผู้วิจัยรวบรวมมาในช่วงภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2563 แสดงให้เห็นว่า รัฐบาลส่วนกลางมีแนวทางการปฏิบัติที่เหมาะสมกับสถานการณ์ฉุกเฉิน เพราะการสั่งงดใช้สถานศึกษาสามารถช่วยยับยั้งการแพร่ระบาดของโควิด-19 ได้ อีกทั้งการกำหนดรูปแบบการเรียนการสอนต่าง ๆ ก็ช่วยให้โรงเรียนสามารถวางแผนการจัดการศึกษาได้เป็นอย่างดีในสถานการณ์ฉุกเฉินนี้

ช่วงการเปิดภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2563 อยู่ในช่วงการระบาดระลอกที่ 2-3 จึงทำให้ทางกระทรวงศึกษาธิการต้องมีมาตรการการกำกับดูแลบุคลากรในสถานศึกษาและนักเรียนอย่างเข้มข้น เช่น กรณียุติการของสถานศึกษา มีไข้ อุณหภูมิร่างกายมากกว่า 37.5 องศาเซลเซียส ร่วมกับมีอาการระบบทางเดินหายใจอย่างใดอย่างหนึ่ง ให้จัดอยู่ในพื้นที่แยกส่วน และรีบพาไปพบแพทย์ หรือในกรณีนักเรียน ให้แจ้งผู้ปกครองมารับและหยุดเรียนจนกว่าจะหายดี พร้อมแจ้งสาธารณสุขให้เข้ามาประเมินสถานการณ์อาคารเรียน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 1, 2563) เป็นต้น และอนุญาตให้สถานศึกษาแต่ละแห่งปรับการเรียนการสอนในรูปแบบที่หลากหลายได้และให้เหมาะสมกับสถานการณ์ในพื้นที่นั้น ๆ และต้องคำนึงถึงการภาระค่าใช้จ่ายของนักเรียนและผู้ปกครองเป็นสำคัญด้วย นอกจากนี้ บางสถานศึกษาที่มีจำนวนนักเรียนน้อย สามารถจัดการเรียนการสอนในรูปแบบ On-Site โดยมีการวางแผนและมาตรการต่าง ๆ อย่างรัดกุม แต่ปัญหาที่พบเหมือนกันของสถานศึกษาทั้ง 4 แห่ง คือ ด้านความพร้อมของอุปกรณ์การเรียน โดยเฉพาะบริบทของสถานศึกษาขนาดเล็กที่นักเรียนส่วนใหญ่มีฐานะยากจน ประกอบกับสถานศึกษาขนาดเล็กมีงบประมาณไม่เพียงพอในการจัดซื้ออุปกรณ์การเรียนมาใช้ประกอบการเรียน Online, On-demand, On-air ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งบางสถานศึกษาจัดการเรียนการสอนแบบ On-Hand ยังคงพบปัญหา คือ นักเรียนไม่มีความรู้ความเข้าใจ ประกอบกับผู้ปกครองไม่มีเวลาดูแลบุตรหลานอย่างเต็มที่ เพราะต้องประกอบอาชีพปกติ จึงส่งบุตรหลานไปอยู่กับปู่ย่าตายายตามชนบท จึงไม่สามารถทำใบงานและส่งใบงานตามกำหนดได้ (ครูผู้สอน คนที่ 7, สัมภาษณ์)

จากการรวบรวมข้อมูลในช่วงภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2563 แสดงให้เห็นว่า กระทรวงศึกษาธิการ ที่ถือว่าเป็นหน่วยงานของรัฐบาลส่วนกลาง มีความพยายามปรับเปลี่ยนคำสั่งเกี่ยวกับมาตรการควบคุมการแพร่ระบาดของโควิด-19 ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ แต่ด้วยข้อจำกัดด้านงบประมาณที่ส่วนกลางไม่ส่งมายังสถานศึกษาขนาดเล็ก จึงทำให้ส่งผลกระทบต่อนักเรียนและบุคลากรทางการศึกษาเป็นอย่างมาก สร้างความวิตกกังวลให้กับนักเรียน ผู้ปกครอง และบุคลากรทางการศึกษา (ผู้บริหารสถานศึกษา คนที่ 3, สัมภาษณ์)

ช่วงการเปิดภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2564 (17 พฤษภาคม 2564 – 11 ตุลาคม 2564) อยู่ในช่วงการระบาดระลอกที่ 3-4 ซึ่งทางกระทรวงศึกษาธิการได้ทำการถ่ายโอนอำนาจให้แก่ผู้ว่าราชการจังหวัด (ซึ่งเป็นตัวแทนจากหน่วยงานภาครัฐ ส่วนภูมิภาค) แล้วอนุญาตให้ผู้ว่าราชการจังหวัดถ่ายโอนอำนาจในการตัดสินใจเกี่ยวกับการเปิด-ปิด สถานศึกษาในต้นสังกัดให้แก่ผู้อำนวยการเขตการศึกษาแต่ละเขตได้ตัดสินใจ ซึ่งถึงแม้ว่าจะมีการถ่ายโอนอำนาจจากส่วนกลางมายังส่วนภูมิภาคแล้ว แต่ก็ยังคงมีคำสั่งให้ส่วนภูมิภาคต้องปฏิบัติตามคำสั่งของส่วนกลางอย่างเคร่งครัด (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1, 2564) การรวมศูนย์อำนาจจึงถูกใช้อย่างต่อเนื่อง พยายามปรับเปลี่ยนการสั่งการให้ดูเหมือนมีการกระจายอำนาจแต่ก็ยังไม่ไว้วางใจให้หน่วยงานส่วนภูมิภาคได้ทำงานอย่างเต็มที่

ทางสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยกระทรวงศึกษาธิการจึงต้องทำงานร่วมกับกระทรวงสาธารณสุขจังหวัดและผู้ว่าราชการจังหวัด สังกัดกระทรวงมหาดไทย อย่างเข้มข้น และร่วมกันหาแนวทางการบริหารสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 ในพื้นที่อย่างเหมาะสม จึงมีคำสั่งให้สถานศึกษาแต่ละแห่งสามารถจัดการเรียนการสอนที่หลากหลายตามบริบทของตนเองได้ ทั้งนี้ สถานศึกษาต้องจัดการเรียนการสอนลดเวลาเรียนที่ขาดไปให้ครบ 100 วัน ตามโครงสร้างเวลาเรียนที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดไว้

และในช่วงนี้เองที่กระทรวงศึกษาธิการมีมาตรการเยียวยาให้กับนักเรียน คือ ให้ทุกสถานศึกษาทำการสำรวจความต้องการอุปกรณ์สื่อสาร และเครื่องอำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนการสอนแบบออนไลน์ โดยนักเรียนสามารถแจ้งความประสงค์ผ่านทางสถานศึกษา เพื่อส่งต่อข้อมูลให้ต้นสังกัดทราบและพิจารณาให้ความช่วยเหลือ ทั้งนี้ ยังได้จัดสรรเงินเยียวยาให้กับนักเรียน รายละ 2,000 บาท ด้วย (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 1, 2564) และเปิดโอกาสให้คณะกรรมการบริหารสถานศึกษาได้เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจเลือกรูปแบบการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ตนเองอย่างมีนัยสำคัญ แสดงให้เห็นถึงการพยายามปรับการใช้อำนาจที่ส่วนกลางอาจจะเลยบริบทเชิงพื้นที่ไป โดยกระจายอำนาจให้พื้นที่ได้ตัดสินใจ แต่ยังคงอยู่ภายใต้มาตรการควบคุมของส่วนกลางอีกชั้นหนึ่ง

ช่วงการเปิดภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 (1 พฤศจิกายน 2564 – 29 มีนาคม 2565) อยู่ในช่วงการแพร่ระบาดระลอกที่ 4-5 เป็นช่วงที่รัฐบาลส่วนกลางต้องการเปิดประเทศ เพื่อกระตุ้นการท่องเที่ยวและฟื้นฟูระบบเศรษฐกิจในช่วงการแพร่ระบาดของโควิด-19 และประกาศให้โควิด-19 เป็นโรคประจำถิ่น จึงต้องมีคำสั่งให้สถานศึกษาทุกแห่งเปิดการเรียนการสอนแบบ On-Site ในวันที่ 1 พฤศจิกายน 2565 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2564) โดยทุกสถานศึกษาต้องมีมาตรการป้องกันโควิดที่เข้มงวด อาทิ มีการตรวจ ATK ครู บุคลากร และนักเรียนทุกคน จัดให้นักเรียน

เว้นระยะห่างในการเรียนและการทำกิจกรรมต่าง ๆ มีจุดตรวจวัดอุณหภูมิ จุดบริการแอลกอฮอล์ล้างมือ ทุกคนต้องสวมใส่หน้ากากอนามัยตลอดเวลา เป็นต้น ซึ่งเป็นการเพิ่มภาระงานให้บุคลากรและผู้บริหารสถานศึกษาเป็นอย่างมาก ทำให้ทั้ง 4 สถานศึกษา ต้องขอรับการสนับสนุนเงินทุนและอุปกรณ์ในการป้องกันโควิด-19 จากทั้งภาครัฐและเอกชน พร้อมทั้งวางแผนเผชิญเหตุไว้สำหรับเตรียมพร้อมรับมือกรณีเกิดการแพร่ระบาดขึ้นในสถานศึกษาด้วย

ซึ่งก่อนหน้านี้ทางกระทรวงศึกษาธิการได้ให้ทุกสถานศึกษาทำการสำรวจครูและบุคลากรในสถานศึกษาเรื่องการเข้ารับวัคซีนต้องครบโดส (2 เข็ม) ไม่น้อยกว่า 85% และขอความร่วมมือไปยังกระทรวงสาธารณสุขในการจัดสรรวัคซีนป้องกันโควิด-19 ให้แก่บุคลากรทางการศึกษารวมไปถึงนักเรียนด้วย เพื่อสร้างความมั่นใจให้แก่ทุกภาคส่วนในการเปิดเรียน On-Site แบบเต็มรูปแบบ ซึ่งทางกระทรวงศึกษาธิการไม่ได้มีงบประมาณพิเศษเพื่อช่วยเหลือทางสถานศึกษามากนัก (คงให้ใช้งบประมาณตามปกติ) จึงมีการเปิดโอกาสให้สถานศึกษาแต่ละแห่งสามารถขอความร่วมมือจากทุกภาคส่วนมากขึ้น ชุมชนให้การสนับสนุนสถานศึกษาในด้านอุปกรณ์การป้องกันโควิด-19 และการเฝ้าระวังสถานการณ์การแพร่ระบาดภายในชุมชน โดยสถานศึกษาทั้ง 4 แห่ง ยังคงต้องรายงานสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 ไปยังต้นสังกัดให้ได้รับทราบเช่นเดิม

อภิปรายผล

จากคำสั่งและประกาศของหน่วยงานภาครัฐ (ส่วนกลาง) ที่มีคำสั่งให้ทุกสถานศึกษาทั่วทั้งประเทศไทยมีแนวทางการปฏิบัติเหมือนกันนั้น ในช่วงแรกจะพบว่าเป็นแนวทางการแก้ไขสถานการณ์ฉุกเฉินที่ดี มีความเหมาะสม ไม่ต้องให้บุคลากรของสถานศึกษามานั่งตีความคำสั่ง แต่เมื่อคำสั่งดังกล่าวนำไปสู่การปฏิบัติได้ระยะเวลาหนึ่งจะพบปัญหาเชิงพื้นที่ที่แตกต่างกันเป็นอย่างมาก จึงทำให้การใช้อำนาจแบบรวมศูนย์อำนาจไว้ที่ส่วนกลางถือว่าเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่แก้ไขได้ยาก หน่วยงานภาครัฐ (ส่วนกลาง) จึงต้องมีการปรับเปลี่ยนแนวทางปฏิบัติที่เปิดกว้างขึ้นให้แต่ละสถานศึกษาได้เลือกใช้ให้เหมาะสมกับบริบทเชิงพื้นที่มากที่สุด แต่ก็ยังคงมีกรอบแนวทางการปฏิบัติในแต่ละระลอกของการแพร่ระบาดของโควิด-19 การบริหารจัดการสถานศึกษา จึงไม่เป็นอิสระมากนักและต้องจัดทำรายงานไปยังต้นสังกัด คือ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 1 อยู่ตลอดเวลา ทำให้ผู้บริหารและคณะครูในสถานศึกษามีภาระงานมากขึ้น ทั้งยังได้รับการสนับสนุนเงินงบประมาณและอุปกรณ์ที่ไม่เหมาะสม ภูมิภาควิชาการการทำงานผ่านสื่อมวลชนและผู้ปกครองอย่างต่อเนื่อง จนทำให้รัฐบาลส่วนกลางต้องมีคำสั่งให้หน่วยงานภาครัฐ (ส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่น) ให้การสนับสนุนเงินงบประมาณและอุปกรณ์ในการป้องกันโควิด-19 ให้แก่สถานศึกษาในภายหลัง และเปิดโอกาสให้สถานศึกษาร่วมกับกรรมการบริหารสถานศึกษาสามารถระดมทุนและอุปกรณ์ป้องกันโควิด-19 จากชุมชนและหน่วยงานภาคเอกชนได้มากขึ้น โดยผลกระทบจากการรวมศูนย์อำนาจของรัฐ ผ่านนโยบายการเรียนการสอนแบบออนไลน์ของกระทรวงศึกษาธิการในช่วงการแพร่ระบาดของโควิด-19 กรณีศึกษาโรงเรียนขนาดเล็กตำบลหนึ่งในจังหวัดนครสวรรค์ จึงมีทั้งผลกระทบเชิงบวกและเชิงลบ

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่องผลกระทบจากการรวมศูนย์อำนาจของรัฐ ผ่านนโยบายการเรียนการสอนแบบออนไลน์ของกระทรวงศึกษาธิการในช่วงการแพร่ระบาดของโควิด-19 กรณีศึกษาโรงเรียนขนาดเล็กตำบลหนึ่งในจังหวัดนครสวรรค์ คณะผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อเป็นประโยชน์ต่อการทำวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ภาครัฐควรดำเนินนโยบายในลักษณะที่เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน ควรมีการสำรวจ ศึกษา รับฟัง และทำความเข้าใจบริบทของแต่ละโรงเรียน กระจายอำนาจให้หน่วยงานภาครัฐในระดับท้องถิ่นที่เข้าใจและเข้าถึงแต่ละโรงเรียนได้ดีกว่ามาร่วมดำเนินการ ทั้งนี้ ควรตระหนักถึงปัญหาความเหลื่อมล้ำอันทำให้เกิดความแตกต่างของโรงเรียนทั่วประเทศ และดำเนินการแก้ไขสร้างความเท่าเทียมทางการศึกษาให้ได้มากที่สุดจึงจะนำมาซึ่งการศึกษาที่มีประสิทธิภาพและไม่กระทบกับการนำนโยบายอื่นต่อไปในอนาคต

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับระเบียบวิธีวิจัย ในการวิจัยครั้งนี้มีข้อจำกัดที่ทำให้คณะผู้วิจัยจำเป็นต้องมุ่งเน้นการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นหลัก ในการวิจัยครั้งต่อไป เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ละเอียดครอบคลุมมากกว่านี้ ควรที่จะนำวิธีการวิจัยแบบผสมผสาน (mix method) มาใช้ในการศึกษาวิจัย ทั้งนี้ จากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ คณะผู้วิจัยเล็งเห็นประเด็นที่น่าสนใจและเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาจำนวนมาก โดยเฉพาะประเด็นความเหลื่อมล้ำทางสังคมที่ส่งผลกระทบถึงความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ประเด็นดังกล่าวควรค่าแก่การศึกษาวิจัยอย่างยิ่ง

เอกสารอ้างอิง

- กรุงเทพฯธุรกิจ. (ม.ป.ป.). เหลื่อมล้ำ“ดิจิทัล” คือเหลื่อมล้ำการศึกษา. สืบค้นเมื่อ 8 มิถุนายน 2564.
จาก: <https://www.bangkokbiznews.com/news/detail/921166>.
- กรุงเทพฯธุรกิจ. (2565). “โควิด-19” ระลอก 6 ยังไม่ถึงจุดสูงสุด เผยช่วงเวลาพีคสุดเมื่อไหร่. สืบค้นเมื่อ 20 กรกฎาคม 2565. จาก:
<https://www.bangkokbiznews.com/social/1015349>.
- กลุ่มพัฒนาวิชาการโรคติดต่อ. (2564). สถานการณ์โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) มาตรการสาธารณสุข และปัญหาอุปสรรคการป้องกันควบคุมโรคในผู้เดินทาง. สืบค้นเมื่อ 8 ตุลาคม 2564. จาก:
<https://ddc.moph.go.th/uploads/files/2017420210820025238.pdf>.
- ข้อกำหนดออกตามความในมาตรา 9 แห่งพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ.2548 (ฉบับที่ 1). (2563, 25 มีนาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 137 ตอนพิเศษ 69 ง.
- ข้อกำหนดออกตามความในมาตรา 9 แห่งพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ.2548 (ฉบับที่ 2). (2563, 2 เมษายน). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 137 ตอนพิเศษ 76 ง.
- ครูผู้สอน คนที่ 7. สัมภาษณ์. 4 กุมภาพันธ์ 2565. นครสวรรค์.
- ครูผู้สอน คนที่ 11. สัมภาษณ์. 12 กุมภาพันธ์ 2565. นครสวรรค์.

- ฐานเศรษฐกิจดิจิทัล. (2564). โชนสีโควิดล่าสุด พื้นที่สีส้ม สีเหลือง สีฟ้า ประกาศลงราชกิจจา
เริ่ม 16 ธ.ค. 64. สืบค้นเมื่อวันที่ 21 ธันวาคม 2564. จาก:
<https://www.thansettakij.com/general-news/497470>.
- เนชั่นกรุป. (2565). ศ.นพ.ยง ภู่วรวรรณ เปิดเผยผ่านเฟซบุ๊ก ระบุ “โอมิครอน” ที่ระบาดอยู่ใน
ประเทศขณะนี้ เป็นการระบาดระลอกที่ 5 อาจมีผู้ติดเชื้อต่อวันสูงถึง 10,000 คน. สืบค้น
เมื่อ 31 มกราคม 2565. จาก: <https://www.nationtv.tv/news/378859492>.
- ปิ่นบุญญา ลำมะนา. (2563). หน้าที่ของรัฐในการจัดการศึกษา: การเสริมสร้างความพร้อมในการ
เรียนออนไลน์ของนักเรียน. *วารสารสังคมศาสตร์ นิติรัฐศาสตร์*. 4 (2), 155-158.
- ผู้บริหารสถานศึกษา คนที่ 1. สัมภาษณ์. 16 มกราคม 2565. นครสวรรค์.
- ผู้บริหารสถานศึกษา คนที่ 3. สัมภาษณ์. 4 กุมภาพันธ์ 2565. นครสวรรค์.
- ผู้บริหารสถานศึกษา คนที่ 4. สัมภาษณ์. 12 กุมภาพันธ์ 2565. นครสวรรค์.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1. (2563, 20 กรกฎาคม). ประกาศ
กระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง แนวปฏิบัติสำหรับสถานศึกษา กรณีสงสัยว่านักเรียนหรือ
บุคลากรในสถานศึกษามีภาวะเสี่ยงต่อการติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1. (2564, 18 มิถุนายน). แนวทางการ
จัดการเรียนการสอนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019
ตามมติการประชุมคณะกรรมการโรคติดต่อจังหวัดนครสวรรค์ ครั้งที่ 22/2564.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1. (2564, 22 มิถุนายน). แนวทาง
ช่วยเหลือและบรรเทาความเดือดร้อนของผู้ปกครองนักเรียน ที่ได้รับผลกระทบจาก
สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 สำหรับสถานศึกษาสังกัด
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีการศึกษา 2564.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1. (2564, 29 มิถุนายน). การติดตาม
ประเมินผลการบริหารสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019
(COVID-19) ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2564 ทางระบบอิเล็กทรอนิกส์.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2564, 29 ตุลาคม). การเปิดภาคเรียนที่ 2 ปี
การศึกษา 2564.
- iLaw. (2564). “ศบค.” คืออะไร เปิดโครงสร้าง และรายชื่อบุคคลเบื้องหลัง. สืบค้นเมื่อ 11
พฤศจิกายน 2564. จาก: <https://www.ilaw.or.th/node/5908>.